

Ο σκηνοθέτης Γιάννης Λεοντάρης υπερασπίζεται το δικαίωμα στη διαφορετική σκέψη! συνέντευξη στην Ιωάννα Λιούτσια

[f](#) [t](#) [g](#) [e](#) [+](#)

Ο "Δον Κιχώτης" του Μιχαήλ Μπουλγκάκοφ είναι μια διασκευή του μυθιστορηματικού ομώνυμου έπους του Μιγκέλ ντε Θερβάντες. Φέτος, ανεβαίνει για πρώτη φορά από το Κ.Θ.Β.Ε. στη σκηνή της Ε.Μ.Σ. σε σκηνοθεσία του Γιάννη Λεοντάρη. Με αφορμή, λοιπόν, την παράσταση συνομιλήσαμε με τον σκηνοθέτη και "ξεκλειδώσαμε" την παράσταση που παρακολουθήσαμε.

Πώς θα περιγράφατε το έργο του Μιχαήλ Μπουλγκάκοφ "Δον Κιχώτης"; Ποιες είναι οι διαφορές που έχει σε σχέση με το έργο του Μιγκέλ ντε Θερβάντες;

Πρόκειται για μία «απελπισμένη» διασκευή. Ο χαρακτηρισμός αυτός περιγράφει την οριακή κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο συγγραφέας την εποχή που ασχολείται με τον «Δον Κιχώτη». Ο Μπουλγκάκοφ είναι στην κυριολεξία «αιχμάλωτος» του Στάλιν: απαξιωμένος ως συγγραφέας από την κριτική και χωρίς τη δυνατότητα να ταξιδέψει στο εξωτερικό. Μέσα σ' αυτή τη συνθήκη, επιχειρεί μία μεταγραφή του μυθιστορήματος του Θερβάντες, «σκληραίνοντας» τα χαρακτηριστικά του Δον Κιχώτη. Ο δικός του ήρωας έχει απόλυτη συνείδηση του ουτοπικού χαρακτήρα των αποφάσεών του. Έχει επίσης πλήρη συνείδηση της ήττας του απέναντι στους ορθολογιστές. Παρόλαυτά υπερασπίζεται μέχρι τέλους το δικαίωμά του να διατυπώνει την ουτοπία και να αρνείται την αιχμαλωσία μέσα στα δεσμά του ρεαλισμού.

Ποιος ήταν ο λόγος που το συγκεκριμένο έργο σας κίνησε το ενδιαφέρον κι αποφασίσατε να το ανεβάσετε;

Το έργο μπορεί να διαβαστεί ως μία μεγάλη παραβολή για όλες τις μορφές αιχμαλωσίας. Αιχμάλωτος αισθάνεται σήμερα οποισδήποτε διαφοροποιείται από τους «ορθώς σκεπτόμενους».

Οι «ορθώς σκεπτόμενοι» είναι εκείνοι που σήμερα οδηγούν τους πολίτες στο φόβο, την οικονομική αιχμαλωσία και την καταρράκωση της αξιοπρέπειας.

Πώς το προσεγγίσατε σκηνοθετικά;

Το έργο αυτό έχει γραφτεί εν θερμώ. Δεν πρόκειται για ένα ψύχραιμο κείμενο. Ακριβώς γι' αυτό είναι γεμάτο μυστικά, σιωπές και αποσιωπήσεις. Ο συγγραφέας μιλά σιωπώντας. Στην αρχή της παράστασής μας, επί σκηνής βρίσκεται ο ίδιος ο Μπουλγκάκοφ. Η ωμή βία των μεταμορφώνει σε εξεγερμένο Δον Κιχώτη. Στο τέλος της παράστασης ο θάνατος του Δον Κιχώτη ταυτίζεται με το θάνατο του συγγραφέα. Εδώ το «μυστικό» του Μπουλγκάκοφ θεριεύει και καθιστά την απόπειρα παράστασης του κειμένου επί σκηνής μία εμπειρία κινδύνου. Η ένταξη στην παράσταση στοιχείων από άλλα έργα του συγγραφέα, όπως για παράδειγμα ο μαύρος γάτος από το μυθιστόρημα «Ο Μετρ και η Μαργαρίτα» ως φορέας του κακού, έχουν στόχο να διαβάσουν αυτό το «μυστικό». Την ίδια λειτουργία εξυπηρετεί και ο λόγος της ποίησης ο οποίος εισβάλλει αναπάντεχα στην παράσταση. Ξεγελώντας μας, με τη χρηση κωδίκων της κωμωδίας, ο αιχμάλωτος συγγραφέας μιλά προφητικά για τον επερχόμενο θάνατό του. (Ο Μπουλγκάκοφ πεθαίνει ένα χρόνο περίπου μετά τη συγγραφή του Δον Κιχώτη). Ουσιαστικά όμως πρόκειται για δολοφονία. Ο συγγραφέας και ο ήρωάς του πεθαίνουν χτυπημένοι από τους «ορθώς σκεπτόμενους». Ο Σάντσο είναι το μοναδικό βλέμμα μέσα στο οποίο ο ίδιος καθρεφτίζεται. Είναι αυτός που μεταμορφώνει τις σκιές που βασανίζουν τον Δον Κιχώτη, σε κάτι άλλο, στην τελευταία σκηνή της παράστασης, αξιοποιώντας την εικαστική εγκατάσταση της γλύπτριας Σιμόνης Συμεωνίδου, η οποία αποτελεί και βασικό σκηνογραφικό στοιχείο. Ο Σάντσο αντιπροσωπεύει το «εμείς» που έχει ανάγκη ο Δον Κιχώτης ώστε να συντηρεί μέσα του την ψευδαίσθηση μιας συλλογικότητας.

Ανάμεσα στο α' και στο β' μέρος της παράστασης εντοπίζονται αρκετές διαφορές όπως πχ. το πέρασμα από τη συλλογικότητα, από το ensemble σε σκηνές δύο - τριών χαρακτήρων, αλλά και από την έντονη κωμικότητα που χαρακτηρίζει το πρώτο μέρος σε μια ατμόσφαιρα που οδεύει προς το τραγικό. Είναι αυτό κάτι που επιβάλλεται από το ίδιο το κείμενο ή πρόκειται για προσωπική ανάγνωση του έργου;

Το πρώτο μέρος της παράστασης είναι μία κωμική «παγίδα» στην οποία πέφτει τόσο ο ίδιος ο Δον Κιχώτης όσο και ο θεατής. Βιώνουμε μαζί με τον ήρωα, την ευχάριστη και παιγνιώδη όψη της ψευδαίσθησης. Το δεύτερο μέρος είναι «παγωμένο». Η σκληρότητα του πραγματικού εισβάλλει στη σκηνή και επιβάλλει τη βία και την «κανονικότητα», διαχωρίζοντας τα πρόσωπα του έργου σε θύτες και θύματα. Είναι αλήθεια ότι η αυστηρότητα και η ένταση στη διαφορά ανάμεσα στα δύο μέρη της παράστασης είναι μία σκηνοθετική πρόταση που επιχειρεί να αναδείξει με μεγαλύτερη σαφήνεια την απουσία «αποχώρωσεων» η οποία κυριαρχεί σ' αυτό το οριακό κείμενο του Μπουλγκάκοφ.

Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι αφορά το κοινό σήμερα ένα έργο γραμμένο το 1938, που μεταπλάθει μάλιστα ένα ακόμη παλαιότερο δημιούργημα; Υπάρχουν σήμερα ρομαντικοί, ονειροπόλοι Δον Κιχώτες;

Αρκεί να σκεφτεί κανείς ότι «αν στερήσεις από έναν άνθρωπο τις ψευδαίσθησης του είναι σαν να τον σκοτώνεις» - δανείζομαι και πάλι τον Στρίντμπεργκ. Η παράσταση επιχειρεί να θυμίσει ότι η ψευδαίσθηση ή η ουτοπική θεώρηση του κόσμου, δεν είναι ένα γραφικό διακοσμητικό συμπλήρωμα της ζωής αλλά ο ίδιος ο χυμός της, το οξυγόνο της και το βασικό κίνητρό της. Αν δεν αφορά το κοινό ένα κείμενο που υπερασπίζεται το δικαίωμα στη διαφορετική και τη «λοξή» σκέψη, στο δικαίωμα του «σαλού» να έχει θέση στην κοινότητα των ανθρώπων, τότε σημαίνει ότι είμαστε όλοι νεκροί και δεν το έχουμε καταλάβει.